

Școala Națională de Studii Politice și Administrative
Școala Doctorală Multidisciplinară – Domeniul Științe Politice

Dinamica relațiilor sino-ruse: aliniere strategică sau alianță informală?

- REZUMAT -

Conducător științific:

Prof. Univ. Dr. Liliana Popescu

Doctorand:

Razvan-Paul Tudose

China și Rusia se află astăzi în fața construcției unei relații bilaterale tot mai solide și bazată pe încrederea reciprocă. De altfel, fostul Ministru de Externe al Chinei, Wang Yi, aflat în vizită de lucru la Moscova, afirma în 2018 că relațiile dintre cele două se află la cel mai înalt nivel din istorie. Această afirmație a stârnit multe controverse și chiar a iscat panică în rândul statelor care s-au simțit amenințate de apropierea dintre cele două. Mai mult, cu 20 de zile înainte de izbucnirea războiului din Ucraina, Vladimir Putin și Xi Jinping declarau că nu există limite la cooperarea sino-rusă sau zone interzise.

Aceste temeri și controverse au adus în prim-plan ideea creării unei alianțe între cele două state. În acest sens, nu puțini au fost specialiștii care s-au grăbit să infirme sau să susțină această idee. Spre exemplu, Dmitri Trenin, membru al Consiliului pentru Politică Externă și Apărare al Rusiei, nu crede într-o alianță, considerând relația dintre cele două ca fiind mai degrabă o antantă. Definiția antantei pentru Trenin cuprinde un acord privind fundamentele ordinii mondiale susținut de un amestec de interese comune extrem de puternice. Pe de altă parte, Alexander Gabuev, specialist în relațiile sino-ruse, considera că Statele Unite și alte capitale occidentale sunt naive și ignoră faptul că politicile de antagonizare ale celor două influențează și cresc nivelul de cooperare dintre Rusia și China într-un mod periculos pentru actuala ordine internațională. La rândul său, fostul secretar american al Apărării, James Mattis, fiind întrebat dacă este îngrijorat de o posibilă alianță între China și Rusia, afirma că nu vede nimic pe termen lung care să alinieze Rusia și China. În asentimentul lui James Mattis se află și Robert Kaplan care spunea că alianța militară sino-rusă este doar ceea ce se vede la suprafață, dar că ceea ce se află de fapt dedesubt este o concurență geopolitică serioasă.

Studiul actual va arăta că nu poate fi încă vorba de o alianță între cele două, fie ea și informală, întrucât Războiul din Ucraina precum și alte elemente care vor fi discutate pe parcursul tezei, aveau să scoată în evidență mai degrabă limitele parteneriatului sino-rus decât ideea formării unei alianțe. Mai mult, este important să menționez că actuala cercetare se va opri la începutul războiului din Ucraina, ceea ce reprezintă, de altfel, un punct semnificativ de inflexiune la nivel regional și global.

Toate cercurile politice și academice par însă să cadă de acord asupra unui aspect. Măsurile punitive și atitudinea Occidentului aruncă Rusia tot mai mult în brațele Chinei și reprezintă principalul catalizator al dezvoltării relațiilor dintre cele două, dar nu este singurul. Alte catalizatoare ar putea fi reprezentate de viziunea comună sino-rusă pentru o lume multipolară (o distribuție a puterii în care mai mult de două state au cantități similare de putere) sau interdependența economică dintre ele.

Însă, tot invazia rusă din Ucraina ne-a demonstrat că alianța de care se temeau multe state occidentale și asiatice este încă incertă, chiar dacă mult mai probabilă decât acum 20 de ani. Rusia și China își dezvoltă astăzi toate ariile de interes comune din relația bilaterală, păstrând flexibilitatea strategică a propriilor decizii, pe care o alianță n-ar putea să le-o ofere. Astăzi, în parteneriatul dintre Rusia și China există, de fapt, puține limite și puține zone neexplorate, dezvoltarea relațiilor dintre cele două petrecându-se chiar și la nivel subnațional. De aceea, opinia mea este că Rusia și China sunt astăzi mult mai înclinate către cooperare decât spre competiție sau conflict.

Există totuși și câteva discrepanțe în ceea ce privește relația sino-rusă. Una dintre ele ar putea fi reprezentată de faptul că pentru China principalul partener economic este chiar Occidentul, dezvoltarea economică aflându-se la vârful politicilor chineze, în vreme ce Rusia pare că va mai avea de așteptat mai mulți ani până la o resetare a relației cu Occidentul. China rămâne precaută în ceea ce privește aventurile internaționale ale Rusiei, sprijinind-o la nivel diplomatic, dar fără a o ajuta concret în conflictul cu Occidentul, mai ales de teama sancțiunilor. Cu toate acestea, există un trend care pare să arate că și China devine tot mai agresivă, dacă este să privim către evenimentele din Marea Chinei de Sud, unde SUA își exercită adesea dreptul de navigație în ape internaționale și care mai aduce navele celor două țări aproape de conflict. Poate că cel mai ilustrativ exemplu este astăzi comportamentul Chinei la anunțul vizitei președintelui Camerei Reprezentanților a SUA, Nancy Pelosi, în Taiwan. Chiar și așa, China pare că nu este încă pregătită să renunțe total la dezvoltarea armonioasă și ar mai fi nevoie de o serie de evenimente care să aducă atingere intereselor vitale ale Chinei pentru a recurge la măsuri militare. Unul dintre acestea ar putea fi chiar o declarație de independență a Taiwan-ului sau o închidere a strâmtorii Malacca.

În ceea ce privește motivul alegerii acestui subiect de studiu, am dorit să înțeleg de ce Rusia și China consideră că au ajuns astăzi la cel mai bun nivel al relațiilor din istorie și care sunt factorii care le-au condus aici, în contextul în care relația sino-rusă de-a lungul timpului a fost mai degrabă una încărcată de suspiciuni și tensiuni, precum conflictele de la graniță din 1969. O altă curiozitate apărută pe parcursul cercetării a fost stârnită de perspectivele pentru relațiile sino-ruse în contextul în care astăzi există două poziționări în literatura de specialitate cu privire la relația dintre Rusia și China: optimiștii (cei care cred în dezvoltarea continuă a relațiilor) și pesimiștii (cei care cred că relațiile sunt sortite eșecului).

Cercetarea actuală începe cu un capitol dedicat cadrului teoretic și metodologiei cercetării, capitol în care sunt tratate metodele, conceptele teoretice utilizate, abordarea pe care o am asupra cercetării sau maniera în care datele au fost selectate, colectate sau analizate. Un subcapitol este dedicat limitărilor studiului actual.

Capitolul III, „*O privire retrospectivă asupra istoriei relațiilor sino-ruse (1945-2010)*”, cuprinde o scurtă incursiune istorică în relațiile sino-ruse pe care o încep în 1945 și o închei în jurul anului 2010. Anul 2010 a fost ales pentru ca informațiile mai recente, utilizate ulterior în analiză, să nu devină redundante. Acestei scurte incursiuni istorice îi urmează capitolul IV, ce include o analiză comparativă pe diferitele dimensiuni ale relației sino-ruse: militar, economic, cibernetic, inteligență artificială sau demografic. Capitolul V este dedicat interacțiunii lor în principalele instituții regionale și internaționale: SCO (Shanghai Cooperation Organization), BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud), ONU (Organizația Națiunilor Unite).

În continuarea acestuia, capitolul VI este dedicat analizei principalelor discursuri cu privire la relația sino-rusă. Citind un număr însemnat de lucrări, am găsit o multitudine de puncte comune sau de legătură între acestea, pe care le-am și comasat ulterior. Astfel, structura acestui capitol a fost divizată în mai multe subiecte de interes precum: rolul SUA pentru relația sino-rusă, poziția celor două mari școli de gândire care analizează relațiile sino-ruse, viziunile sino-ruse asupra sistemului internațional, interacțiunile sino-ruse în principalele regiuni ale lumii sau cum este definită/vazută relația dintre China și Rusia de principalii specialiști pe relația sino-rusă.

Ultima secțiune a analizei, capitolul VII, include posibile viitoare scenarii cu privire la relația sino-rusă, în ce condiții s-ar îndeplini acestea și care sunt implicațiile fiecăruia pentru Europa: rivalitate deschisă, parteneriat limitat, alianță formală/informală sau aliniere strategică. De menționat, că această analiză asupra predicțiilor cu privire la relațiile sino-ruse pentru următorii 10 ani va fi una pur speculativă, din cauza faptului că există o gamă foarte variată de factori care ar putea influența relația bilaterală, dar și o multitudine de evenimente imprevizibile sau condiții extreme care ar putea apărea în următorii ani.